

Możliwość przeprowadzenia dowodów „nielegalnych”

primum non nocere w postępowaniu cywilnym

Odpowiedzialność sędziego

Wyrok Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2014 r., II CSK 407/13

1. Sędzia może ponosić odpowiedzialność cywilną na podstawie art. 24 k.c. za bezprawne naruszenie dóbr osobistych strony w toku czynności jurysdykcyjnych.
2. Nie każde działanie sędziego w toku postępowania, które narusza dobra osobiste strony i które strona ocenia jako sprzeczne z przepisami proceduralnymi, będzie bezprawne w rozumieniu art. 24 k.c.
3. Wskazanie rodzaju schorzenia, stanowiące odkodowanie symbolu choroby, mające na celu wskazanie uczestnikom postępowania istotnej przyczyny wniosku o odroczenie rozprawy, a w rezultacie ochronę powoda przed podejrzeniem zamiaru przewleknięcia postępowania i nadużycia praw procesowych, mieści się w ramach ujawnienia treści dokumentu urzędowego oraz uzasadnienia zarządzenia przerwy w rozprawie (art. 94 § 1 pkt 5 w zw. z § 2 i art. 100 § 1 k.p.k.) Tego rodzaju działanie sędziego pozostaje w granicach dozwolonego przez przepisy procedury karnej prowadzenia procesu karnego i uwzględnia ochronę interesów innych uczestników tego postępowania, jak również uwzględnia obowiązek czuwania nad czasem trwania i zapewnienia jego efektywności.

Pojęcie „dowodu nielegalnego”

Dowód zgłoszony lub zaprezentowany w procesie może naruszać:

- prawo materialne np. dobra osobiste, tajemnicę przedsiębiorstwa
- prawo procesowe,
- zasady współżycia społecznego

Nielegalność dowodu może wynikać:

- ze sposobu jego uzyskania
- z „treści” tego dowodu,
- z zakazu co do jego przeprowadzenia lub ujawnienia

Rozważamy dowód niedopuszczalny czy dowód niemożliwy do przeprowadzenia

Art. 235² § 1. Sąd może w szczególności pominąć dowód:

- 1) którego przeprowadzenie wyłącza przepis kodeksu;
- (...)
- 4) niemożliwy do przeprowadzenia;

- Czy należy rozważać istnienie pozakodeksowego zakazu dowodowego (ograniczenia dowodowego) wynikającego ze sposobu uzyskania dowodu lub jego treści?
- Jakie mogą być konsekwencje naruszenia przez sąd takiego zakazu?

GWARANCJE DOTYCZACE OCHRONY PRYWATNOŚCI

KONSTYTUCJA RP

Art. 49

Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Art. 47

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Art. 51

1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.
2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

Konstytucja gwarantuje też prawo do integralności fizycznej i psychicznej człowieka (art. 40, 41)

Art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka

1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.
2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne, dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności, ochronę praw i wolności innych osób.

Karta Praw Podstawowych, prawo UE

Art. 7 – prawo do prywatności

Każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się.

Art. 8 - ochrona danych osobowych

1. Każdy ma prawo do ochrony danych osobowych, które go dotyczą.
2. Dane te muszą być przetwarzane rzetelnie w określonych celach i za zgodą osoby zainteresowanej lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej ustawą. Każdy ma prawo dostępu do zebranych danych, które go dotyczą, i prawo do dokonania ich sprostowania.
3. Przestrzeganie tych zasad podlega kontroli niezależnego organu.

Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych.

Dopuszczenie dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa karnego według Kodeksu postępowania karnego

w brzmieniu aktualnym:

Art. 168a. **Dowodu nie można uznać za niedopuszczalny** wyłącznie na tej podstawie, że został uzyskany z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego, chyba że dowód został uzyskany w związku z pełnieniem przez funkcjonariusza publicznego obowiązków służbowych, w wyniku: zabójstwa, umyślnego spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności.

zmieniono art. 1 pkt 34 ustawy z dnia 11 marca 2016 r.
(Dz.U.2016.437) zmieniającej ustawę z dniem 15 kwietnia 2016 r.

w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r.:

Art. 168a. **Niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu** uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego.

-

-

dodany przez art. 1 pkt 52 ustawy z dnia 27 września 2013 r.
(Dz.U.2013.1247) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.

Dowody uzyskane z naruszeniem przepisów prawa są zazwyczaj utrwalone elektronicznie

Wyrok

Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2010 r.

II CSK 643/09

Dokumentacja medyczna, o jakiej mowa w rozporządzeniu z dnia 17 grudnia 1992 r. w sprawie rodzajów dokumentacji medycznej, sposobu jej prowadzenia oraz szczegółowych warunków jej udostępniania (Dz. U. z 1993 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.), mimo że nie wszystkie jej składniki odpowiadają wymaganiom stawianym dokumentom przez przepisy kodeksu postępowania cywilnego, stanowi przewidziany przepisami prawa sposób stwierdzania przebiegu i wyników leczenia. Jest zatem środkiem dowodowym. Sposób przeprowadzenia dowodu z tego środka dowodowego, ze względu na cechy zbliżające go do dokumentu, wymaga odpowiedniego zastosowania przepisów o dowodzie z dokumentów (art. 309 k.p.c.). W pewnych wypadkach może też być konieczne odwołanie się do art. 308 k.p.c.

Z treści art. 309 k.p.c. wynika, że możliwe jest przeprowadzenie dowodu także innymi środkami niż wymienione w kodeksie, o ile są one nośnikami informacji o faktach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a ich wykorzystanie nie pozostaje w sprzeczności z przepisami prawa. W wyroku z dnia 5 listopada 2008 r. (I CSK 138/08, Lex 548795) Sąd Najwyższy wskazał na możliwość potraktowania jako dowodu wydruku komputerowego zawierającego informacje z serwisu internetowego.

w obecnym stanie prawnym
mamy art. 228 § 2 k.p.c.

Print screen jako dowód w procesie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 30 grudnia 2019 r.

I ACa 672/19

Oryginałem dokumentu w postaci elektronicznej jest plik cyfrowy. Taki też dokument podlega badaniu stosownie do treści art. 254 k.p.c. i na podstawie takiego badania można czynić ustalenia co do autentyczności oświadczenia (pochodzenie dokumentu oraz to czy doszło do ingerencji w jego treść). Ustaleń takich nie można natomiast dokonać na podstawie wydruku dokonanego zwłaszcza przez osobę inną niż autor oświadczenia w postaci elektronicznej.

Wydruk strony internetowej, spełniający cechy określone w art. 77³ k.c., powinien być kwalifikowany w świetle przepisów prawa materialnego jako dokument. Zgodnie z tym przepisem bowiem dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jego treścią. W przypadku wydruku informacja utrwalona jest w formie graficznej na materiale służącym do jego wykonania (najczęściej - jak w niniejszej sprawie - na papierze). Dokument, w świetle definicji kodeksowej, nie wymaga więc obecnie podpisu. Dla przyjęcia, że zapis informacji stanowi dokument konieczne jest jednak spełnienie takich cech jak utrwalenie informacji na nośniku i możliwość odczytania tej informacji.

Czy podobne znaczenie prawne może mieć „snapshot” danych usuniętych?

korrespondencja e-mail/wydruki komputerowe

Wyrok
Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 8 lutego 2013 r.
I ACa 1399/12

Wydruki komputerowe stanowią bowiem "inny środek dowodowy", o którym mowa w art. 308 k.p.c. i art. 309 k.p.c., gdyż wymieniony tam katalog ma charakter otwarty. Jakkolwiek nie można przyjąć, że oświadczenie zawarte w wydruku komputerowym (korrespondencji e-mailowej) jest zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy, to należy przyjąć, że przedmiotowy środek dowodowy świadczy o istnieniu zapisu komputerowego określonej treści w chwili dokonywania wydruku.

Dowód z dokumentu /kserokopia-obraz dokumentu jako dowód/

Wyrok

Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 4 listopada 2020 r.

I ACa 587/19

Kserokopia dokumentu (której nie nadano cech odpisu) w zasadzie nie jest dokumentem w rozumieniu art. 243¹ k.p.c. (czyli nadal nie jest dokumentem prywatnym, ani urzędowym), ale wbrew poprzednio wyrażanym poglądom, od dnia 8 września 2016 r. jest wprost innym środkiem dowodowym z art. 308 k.p.c., będącym dowodem pośrednim co do istnienia dokumentu o określonej treści (podobnie, jak np. fotografia dokumentu), przeprowadzanym w procesie w oparciu o przepisy o dowodzie z dokumentów (art. 308 in fine k.p.c.). Taka kserokopia jest zapisem obrazu dokumentu. Co więcej, **taka niepoświadczona za zgodność z oryginałem kserokopia dokumentu jest w pełni dopuszczalnym dowodem dla czynienia ustaleń, co do istnienia i treści samego dokumentu w sytuacjach, gdy z obiektywnych przyczyn faktycznych lub prawnych strona posługująca się tym środkiem dowodowym nie może definitywnie przedstawić czy to samego oryginału dokumentu, czy jego wiarygodnego odpisu.**

Fruit of the poisonous tree?

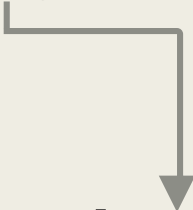
Wyrok

Sądu Najwyższego
z dnia 25 kwietnia 2003 r.

IV CKN 94/01

W uzasadnieniu:

„Trafnie Sąd Apelacyjny przyjął, że nie ma zasadniczych powodów do całkowitej dyskwalifikacji kwestionowanego przez pozwaną dowodu z nagrań rozmów telefonicznych, nawet jeżeli nagrania tych dokonywano bez wiedzy jednego z rozmówców.”

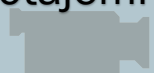
dla wykorzystania przez sąd środka dowodowego nie ma znaczenia sposób jego pozyskania.

Art. 49 Konstytucji – zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie na podstawie ustawy i zasadach w ustawie określonych.

Pojawiły się głosy, że dowód nielegalnie uzyskany nie może być podstawą ustaleń faktycznych.

SA w Poznaniu w wyroku z 10.01.2008 I ACa 1057/07 LEX 466434 – **podstępne nagranie rozmowy godzi w konstytucyjną zasadę swobody i ochrony komunikowania się**

Wyrok
Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31 grudnia 2012 r.
I ACa 504/11

Potajemne

nagranie

Osobie, która sama - będąc uczestnikiem rozmowy - nagrywa wypowiedzi uczestniczących w tym zdarzeniu osób, nie można postawić zarzutu, że jej działanie jest sprzeczne z prawem, a co najwyżej dobrymi obyczajami.

Dopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu z nagrań dokonanych osobiście przez osoby występujące w charakterze stron, które będąc uczestnikami rozmowy nie naruszają przepisów chroniących tajemnicę komunikowania (art. 49 Konstytucji). W przypadku naruszenia innych praw o charakterze bezwzględny (dóbr osobistych, prawa do prywatności), brak bezprawności wynika z realizacji prawa do sądu (art. 45 Konstytucji).

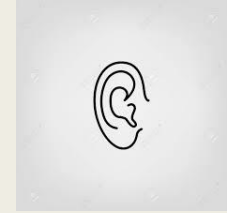
Zasada proporcjonalności

Wyrok

Sądu Najwyższego

z dnia 13 listopada 2002 r.

I CKN 1150/00

Proces o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych poprzez zainstalowanie urządzeń podsłuchowych i utrwalanie rozmów w mieszkaniu powódki

Zagwarantowana konstytucyjnie tajemnica komunikowania się może być ograniczona jedynie ustawą i sposób w niej określony. Przepisy regulujące podsłuch procesowy i podsłuch operacyjny, uznawane powszechnie za okoliczności wyłączające bezprawność podsłuchu, należy traktować jako istotną wskazówkę przy ocenie wyłączenia bezprawności w innych wypadkach podsłuchu, ponieważ świadczą one o tym, w jakich sytuacjach sam ustawodawca dopuszcza możliwość wyłączenia tajemnicy komunikowania się.

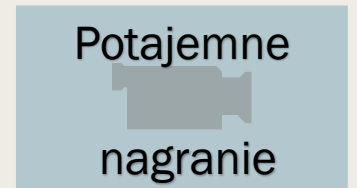
Interes, który pozwana wskazała w celu usprawiedliwienia prowadzonego podsłuchu, nie uzasadnia oceny, że w imię tego interesu należy poświęcić tajemnicę komunikowania się, uznaną za dobro konstytucyjne, chronione na gruncie prawa cywilnego przepisami o ochronie dóbr osobistych. Interes rozumiany w sposób przedstawiony przez skarżącą i traktowany jako przesłanka wyłączająca bezprawność powodowałaby zbyt daleko idące ograniczenie tajemnicy komunikowania się.”

Czy prawo do sądu wyłącza bezprawność naruszenia dóbr osobistych jeżeli naruszcycielem jest strona procesu?

Wykorzystanie dowodu z potajemnego nagrania rozmowy.

Wyrok
Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z dnia 9 października 2014 r.
I ACa 432/14

W obecnej chwili, gdy procedura cywilna nie reguluje przedmiotowej kwestii, nie jest możliwe przyjęcie, że zasadą jest całkowita swoboda i dowolność w procesowym wykorzystywaniu dowodów uzyskanych z naruszeniem przepisów Konstytucji, konwencji czy też prawa cywilnego, podobnie jak i że zasadą jest bezwzględny i całkowity zakaz korzystania z takich właśnie dowodów.

Jeżeli jedna ze stron przedstawia dowód z potajemnego nagrania rozmowy jako dowód na niekorzyść strony przeciwnej, to wówczas powinny być - przy pomocy innych środków dowodowych, zwłaszcza dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron, **bardzo starannie i wnikliwie wyjaśnione przyczyny i okoliczności, w jakich nagranie zostało dokonane.**

Wyrok SN z dnia 22 kwietnia 2016 r., II CSK 478/15,

Niedopuszczalne jest przeprowadzenie w postępowaniu cywilnym dowodu z nagrań uzyskanych w sposób przestępczy, z naruszeniem art. 267 k.k. Nie jest natomiast wyłączone wykorzystanie dowodów, które tego przestępstwa nie stanowią, gdyż są utrwaleniem rozmowy, w której uczestniczy nagrywający, a więc stanowią informację którą uzyskał legalnie.

Dowód z nagrania bez zgody jednego z uczestników rozmowy może dyskwalifikować okoliczności, w jakich nastąpiło nagranie, jeżeli wskazują one jednoznacznie na poważne naruszenie zasad współżycia społecznego, np. przez naganne wykorzystanie trudnego położenia, stanu psychicznego lub psychofizycznego osoby, z którą rozmowa była prowadzona.

Wyrażenie przez osoby nagrane zgody na wykorzystanie nagrania w celach dowodowych przed sądem cywilnym usuwa zazwyczaj przeszkodę, jaką stanowi nielegalne pozyskanie nagrania.

Brak takiej zgody wymaga przeprowadzenia oceny, czy dowód - ze względu na swoją treść i sposób uzyskania - nie narusza konstytucyjnie gwarantowanego (art. 47 Konstytucji) prawa do prywatności osoby nagranej, a jeżeli tak, to czy naruszenie tego prawa może znaleźć uzasadnienie w potrzebie zapewnienia innej osobie prawa do sprawiedliwego procesu (art. 45 Konstytucji).

Ograniczenia dowodowe wobec potajemnego nagrania rozmowy, w której uczestniczy nagrywający, wynikać mogą z charakteru zawartych w nim treści, dotyczących sfery prywatności osoby nagrywanej, jak i okoliczności, w jakich dokonano nagrania. Brak zgody osoby nagranej na wykorzystanie nagrania w procesie cywilnym wymaga przeprowadzenia oceny, czy dowód – ze względu na swoją treść i sposób uzyskania – nie narusza konstytucyjnie gwarantowanego (art. 47 Konstytucji RP) prawa do prywatności osoby nagranej, a jeżeli tak, to czy naruszenie tego prawa może znaleźć uzasadnienie w potrzebie zapewnienia innej osobie prawa do sprawiedliwego procesu (art. 45 Konstytucji RP).

Techniczne możliwości ingerencji w sferę dóbr osobistych
problem dowodów nielegalnych (nielegalnie uzyskanych)

Wyrok
Sądu Najwyższego
z dnia 16 września 2022 r.
II CSKP 355/22

Zlecający usługę detektywistyczną może być uznany za sprawcę naruszenia dóbr osobistych, do którego doszło w związku z jej wykonaniem, jeżeli zdaje sobie sprawę lub rozsądnie rzecz ujmując powinien zdawać sobie sprawę, że wykonywanie umowy przez detektywa, ze względu na jej treść lub sposób zachowania się detektywa w toku wykonywania umowy, który jest mu znany, stanowi bezprawne naruszenie dobra osobistego.